

Společné setkání představitelů knihoven a majitelů autorských práv v rámci projektu CELIP

Jednou z významných akcí v rámci projektu CELIP (viz předchozí příspěvek) bylo společné setkání zástupců majitelů autorských práv a práv souvisejících s členy Steering Group projektu CELIP a s dalšími zainteresovanými osobami, které se uskutečnilo **15. června 2001 v Praze v Národní knihovně ČR**. Zasedání organizačně a technicky zajišťovala Národní knihovna, financováno bylo z prostředků projektu CELIP a zúčastnili se jej na straně představitelů majitelů práv Anne Bergman – hlavní poradkyně IFFRO a FEB (Federation of European Publishers) z Bruselu, Paul Greenwood – vedoucí skupinového projektu IFFRO PHARE a také VG WORT z Mnichova, Cvetelina Dimitrova – ředitelka Martinus Nijhoff ze Sofie, Nancy Gerry – ředitelka prodeje časopisů Blackwell

Science z Londýna, Stanislava Kellnerová – DILIA, Vilma Misiukonien – Infobalt Copyright Agency z Vilnius a Benjámín Péter Tóth – Artisjus z Budapešti. Za české knihovny se zúčastnila dr. Jarmila Burgetová a další hosté. V projektu CELIP se účastnili Teresa Hackett, ředitelka EBLIDA a Tuula Haavisto, ředitelka projektu CELIP, a dále zástupci knihovnických asociací jednotlivých kandidátských zemí (ČR, resp. SKIP, reprezentoval autor tohoto článku).

Na zasedání byl nejprve pozvaným představitelům majitelů práv představen projekt CELIP a TECUP Memorandum of Understanding (jehož překlad je publikován dále) a dále CECUP Position Paper k otázkám práv uživatelů ohledně elektronických publikací. CECUP Position Paper byl přijat po obdobném společném setkání členů CECUP s představiteli majitelů práv v Budapešti koncem roku 1999 a stal se významným základem při jednání národních knihovnických svazů včetně českých představitelů se svými vládami při přijímání autorských zákonů. TECUP Memorandum je relativně novější materiál EBLIDA, nahrazující předchozí ECUP Position Paper. Tuula Haavisto seznámila přítomné i s přehledem o situaci v otázkách právní úpravy licencí na autorská práva v zemích střední a východní Evropy (tyto informace byly obsaženy i v jejím referátu na workshopu zmíněném v předchozím článku). Je třeba ještě připomenout, že určitý obecný rámec pro diskusi tvořila i nově přijatá Směrnice 2001/29/ES, která v době setkání již byla podepsána a s jejíž definitivní verzí byli také členové projektu CELIP seznámeni Teresou Hackettovou.

Zmínění představitelé majitelů práv seznámili členy CELIP se svými aktivitami a stanovisky k poslednímu vývoji v oblasti elektronických dokumentů.

Anne Bergman předložila stanovisko IFRRO a uváděla i příklady technických modelů licencování založených na komunikaci chat-type mezi majitelem práv a uživatelem. CENL (Conference of European National Libraries) a FEP (Federation of European Publishers) spolu vydaly společné stanovisko týkající se vývoje a vytváření etických pravidel (codes of practice) pro ukládání elektronických publikací (deposit of electronic publications).

Paul Greenwood hovořil o VG WORT a o programech IFRRO PHARE ve střední a východní Evropě. Vyjádřil souhlas s TECUP Memorandum of Understanding a následnou diskusi, která proběhla ve Frankfurtu.

Vilma Misiukonien měla velmi zajímavý referát o autorské ochranné organizaci INFOBALT, která sdružuje producenty obsahové stránky informací (content producers), počítačové společnosti, knihovny, sdružení informačních specialistů aj. Střet zájmů mezi těmito skupinami tak probíhá vlastně uvnitř této asociace, přičemž na dotaz zástupců CELIP, jak a kdo tyto střety řeší, odpověděla, že organizace byla založena, aby poskytovala služby výrobcům obsahu informací, kteří v ní mají hlavní slovo i nadále, i když svou působnost i složení rozšířila. Příklady z litevské praxe společnosti INFOBALT přinesly nový pohled, i když mnohdy hybridní z hlediska uživatelů i majitelů práv.

Nancy Gerry se zabývala principy licenčních smluv a praxí v Blackwell Science zejména s ohledem na to, že jako jejich standardní licenční smlouvy jsou použity standardní licence NESLI site license (www.nesli.ac.uk).

Cvetelina Dimitrova se zaměřila na zkušenosti se skládáním prvního konsorcia knihoven v Bulharsku. Její pozice je, podobně jako v případě litevské INFOBALT, neobvyklá tím, že užitečně dělí svou aktivitu mezi komunitu knihoven a podnikání. Je příkladem toho, že i komerční činitel může za určitých okolností hrát významnou roli ve sjednocování a vývoji celého oboru informatiky a knihovnictví.

Diskuse členů CELIP se týkala zejména:

- technických možností různých typů úkonů rozmnožování a jejich právních důsledků
- právního režimu licencí ve vztahu k autorským zákonům
- případného rozšíření vybírání náhradních odměn (tzv. levy system) i za možnost užití osobního počítače s tiskárnou jako rozmnožovacího přístroje, jak to připravuje VG WORT – v Litvě vedla podobná diskuse k odmítnutí vybírat takové poplatky vzhledem k závěru, že osobní počítače jsou chápány jako víceúčelové přístroje a ne jen jako přístroje používané primárně pro kopírování (pokud by jejich funkce měla být srovnávána např. s video-přístrojem nebo magnetofonem, za jejichž použití pro pořízení kopií se náhradní odměny platí); uvedená snaha VG WORT je problematická a i když pro majitele práv, resp. kolektivní správce, by otevřela nový sektor pro vybírání odměn za možné užití PC, jde v principu o víceúčelové přístroje
- modelů kolektivní správy pro vybírání a rozdělování odměn v rámci IFRRO za zpětnou digitalizaci (retro-digitisation) – majitelé práv k rozmnožování vyjádřili v tomto směru přání postupovat v dohodě s knihovnami a zajistit vydání svolení od autorů pro takové rozmnožování, což je aktuální zejména v severských zemích a v SRN, kde autorské právo neumožňuje vydavatelům využít dosavadní autorské smlouvy zajišťující jim práva na vydání děl v „tradiční podobě“ i na vydání elektronická a vyžaduje novou zvláštní licenci od autora, což silně komplikuje práci knihoven; VG WORT se přičiní o vypracování návrhů změn, aby mohla být taková svolení k elektronickým rozmnožením děl vydávaných původně v papírové podobě udělována v zájmu a jménem autora; bylo zřejmé, že kolektivní správci hledají nové cesty k náhradním odměnám za zpětnou digitalizaci
- negativních zkušeností knihoven s nejasným právním postavením ochranných autorských organizací (kolektivní správy), což bylo řešeno novelou k autorskému zákonu přijatou v roce 2001; v baltských zemích není tato situace zatím řešena (v ČR je postavení kolektivních správců včetně jejich práv komplexně řešeno v novém autorském zákonu z roku 2000)
- rozdílností mezi zájmy různých majitelů práv; např. zatímco vydavatel vědeckých děl Blackwell Science nepovažuje jednorázové uživatele a užití (one-time

users) za významné, je to významný indikátor pro vydavatele slovníků

- trvalého uchovávání (archivace) elektronických dokumentů
- legality systému elektronického doručování dokumentů, který rozvinula v ČR Státní technická knihovna, a proplácení náhradních odměn za pořízení finálních „papírových“ rozmnoženin z „papírové“ předlohy kolektivnímu správci DILIA, přičemž podoba při zaslání (zpřístupnění) dokumentu je elektronická. Velmi podnětný pro práci knihoven je přístup IFRRO k této otázce vyjádřený v diskusi Paulem Greenwoodem, a sice, že takový systém pokládá IFRRO z hlediska autorského práva za legální, pokud za doručení dokumentu zaplatí příslušná knihovna náhradní odměnu jako za jinou „papírovou“ kopii. Někdy vyjádřené odmítavé názory DILIA (na rozdíl od praxe DILIA, která odměny za tyto rozmnoženiny od knihoven ve výši 0,10 Kč za černobílou rozmnoženinu přijímá) i Ministerstva kultury ČR k této otázce jsou tedy v rozporu s výkladovou praxí této mezinárodní asociace národních kolektivních správců.

Závěrem bylo konstatováno, že tento typ společných setkání představitelů knihoven, reprezentujících uživatele na jedné straně s představiteli autorů a vydavatelů, resp. ochranných autorských organizací (kolektivních správců) na straně druhé, je velmi potřebný, protože sblíží stanoviska obou stran a umožňuje lépe pochopit zájmy druhé strany a najít shodu v mnohdy nejasných úskalích nových autorských zákonů a z nich vyplývajících právních omezení pro licenční smlouvy. Ze strany majitelů práv (Paul Greenwood) byla vyjádřena potřeba dalších setkání a prohloubení spolupráce s projektem CELIP i jeho členskými národními asociacemi v budoucnu, např. na mezinárodních konferencích či seminářích pořádaných IFRRO k problematice licencování elektronických zdrojů, na něž by byli pozváni i zástupci CELIP.

Martin Boháček

